

Festa de la Marededéu Fumadora

Arenys de Mar

Ubicació

Comarca: Maresme
Lloc/Adreça: Arenys de Mar

Coordenades:

Latitud: 41.577050023603
Longitud: 2.5466930866241
UTM Est (X): 462210
UTM Nord (Y): 4602918

Classificació

Número de fitxa: 08006 - 398
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia: Manifestació festiva
Estil / època: Modern Contemporani
Segle: XVII-XXI
Estat de conservació: Dolent
Notes de conservació: Desapareguda
Protecció: Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Accés: Obert
Ús actual: Sense ús
Titularitat: Pública
Autoria de la fitxa: Jordi Montlló Bolart
Data de registre de la fitxa: dv., 21/04/2023 - 09:55

Descripció

El 8 de desembre dia de la Puríssima, era una jornada de permissivitat per a la canalla d'Arenys de Mar, ja que se'ls permetia fumar com a fet excepcional. Per aquest motiu, a la Puríssima, se l'anomena MaredeDéu Fumadora. Tot i que ja no es fa, es manté en el record de molts arenyencs. Un testimoni amb qui he parlat m'ha confessat que si hi pensa s'encén una cigarreta en record de la festa. I això que ja no és mainada.

Els nens i les nenes sortien al carrer en colla i passejaven per la Riera fumant amb pipes artesanals o cigarretes. Fumaven pellofa de cacau, matafaluga, fonoll i altres herbes aromàtiques barrejades amb tabac. Alguns també recorden haver arribat a fumar liana verda, que segons expliquen provocava mal de cap. La majoria d'aquests records són de les dècades dels cinquanta, els seixanta i els setanta del segle XX. La festa tenia vist-i-plau dels adults: els pares deixaven fumar als seus fills, la mainada agafava herbes aromàtiques de la fàbrica de Calisay i un pastisser de la vila els regalava l'apreciada pellofa de cacau. A més, la festa tenia el seu ritual: les pipes emprades per fumar se les solia fer la mainada uns dies abans amb fusta o cargols de mar i es passaven la jornada voltant pels carrers cantant cançons, molt sovint relacionades amb la puresa de la Mare de Déu.

Es poden trobar notícies breus en diferents fonts que en parlen, però preferim posar-vos el text literal de Joan Amades (1987), que directament o indirecta és d'on tothom es nodreix. Ens diu que "A Arenys de Mar, des de la vigília [de la festa de la Puríssima], la mainada volta pels carrers, fumant amb llargues pipes. Tant fumen els nens com les nenes. Fumen matafaluga i grans de fonoll, les quals compren a casa dels adroguers, on també venen pipes. A la mainada li fa molt de goig fumar, i li sembla que li dóna to. Els xocolaters donen a la quitxalla graciosament la pallofa del cacau, la qual la gent trinxo i barreja amb els vegetals indicats. Aquests productes produeixen un perfum molt agradós, però escalden força la boca dels petits fumadors. Aquest costum ja es practicava l'any 1653, durant un aplec que tenia lloc, el dia d'avui [8 de desembre] en una capella dedicada a la Mare de Déu de la Solitud [Pietat], que s'aixecava al lloc on avui hi ha el cementiri. Com una expansió pròpia d'un dia de forada, els pares d'aleshores permetien a llurs fills que fumessin vidalba o ridorta, embolicada amb paper, a tall de cigarreta. El costum era tolerat únicament i exclusivament el dia d'avui. La introducció de la pipa sembla ésser relativament moderna".

Quan l'aplec a l'ermita de la Pietat es va deixar de fer, es va anar perdent la festa. Però, sobretot, per la creixent consciència social dels danys del tabac, o també podríem dir per conscienciació social. Tot i això, la festa ha tingut un moment de reaparició al tombant del segle XXI amb un format adaptat als nous temps. Va ser gràcies a un grup d'activistes culturals d'Arenys de Mar, que van relançar la festa potenciant el seu esperit transgressor. En aquesta versió moderna de la festa, els infants de la població no fumen ni cigarrets, ni pipa, però el fum continua sent el protagonista. La nova Mare de Déu Fumadora es planteja com una jornada de permissivitat, poesia i surrealisme.

S'han anat incorporant activitats com les fumeroles per a què els infants puguin viure l'experiència de fumejar sense haver de fumar i una nova imatge amb la representació de la Mare de Déu fumant.

Observacions:

Joan Amades (1987) explica que els marrecs de Palamós també havien fumant en pipa. També atribueix aquest costum infantil a pràctiques màgiques, encaminades a provocar la pluja per mitjà de la imitació de núvols negres i espessos, aconseguida amb el fum que desprenen les herbes cremades dins la pipa.

Història

Malauradament, Amades no cita les fonts consultades per poder-les contrastar, però és l'únic que ens dona una data. Tanmateix, el seu fragment sembla el resultat d'un mínim de dos testimonis (escrits o orals), per

l'estructura del paràgraf. El que ell anomena advocació a la Mare de Déu de la Solitud pot ser un error per referir-se a la capella de la Pietat.

Des de l'Arxiu històric Fidel Fita, Hug de Palou, ens diu que la notícia més antiga que es coneix procedeix d'una consuetud de la parròquia de Santa Maria d'Arenys. De les diverses consuetuds conservades a l'Arxiu Parroquial, dels anys 1734, 1795, 1844, 1845 i 1862, únicament la de 1844 ens parla del vessant popular de la festa, a més del religiós. Ho fa en aquests termes:

(...)
«Havuy era la festa de esta hermita. Encara que la titular era la Mare de Déu de la Pietat o dels Dolors, y havia en lo altar major una imatge de la Concepció. Si feya una espècie de aplech y acudian molta gent de Arenys y forasters. Era una consuetud antiquíssima de anari los miñonets fumant ab una pipa y ells la denominaban la Mare de Déu Fumadora. Per molt que he procurat indagar, no he pogut averiguar de hont dimana aquest estil».

Es descriu com un fet del passat; una festa que aleshores no se celebrava. Si partim de 1844, quan l'indret entorn de l'ermita de la Pietat era cementiri públic, hauríem d'anar més enrere de la data en què s'escripturà la compravenda de la vinya circumdant l'ermita per convertir-la en cementiri, el 27 de novembre de 1816. Només una data anterior ens permet pensar en un entorn festiu d'aplec. No obstant això, les consuetuds del segle XVIII no en fan cap esment, i justet de la celebració religiosa. Res no hi té a veure el dogma de la Immaculada de 1854.

En realitat, no en sabem res de com s'havia celebrat la festa llevat de la descripció esmentada. La descripció, és el punt de partida del qual se serveix Mn. Josep Palomer per bastir un relat explicatiu, el 1948, on hi barreja les seves pròpies vivències. Fins i tot fa esment que l'aplec ja se celebrava l'any 1653, (notícia extreta de Joan Amades, com hem pogut veure) però sense fer aportació de cap evidència documental i ni tant sols citar-la. Val a dir que aleshores, en tot cas, en un context de guerra i epidèmia, i afegir que l'ermita de la Pietat fou el primer estatge de la comunitat caputxina a Arenys de Mar l'any 1618.

Per altra banda, la devoció a la Mare de Déu havia estat prou sòlida. L'any 1782 es va sol·licitar poder enderrocar la torre de defensa situada al davant i aprofitar el terreny i la pedra per a engrandir la capella.

Bibliografia

AMADES, Joan (1987) *Costumari català*. El curs de l'any. Barcelona: Salvat editors, vol. V, pp. 869.

BERTARN FITA, Magda (2014). *Rondalles i cançons de la Riera de Sobirans : recull de contes orals d'Arenys de Mar*. Canet de Mar: Editorial Els 2 Pins.

Enllaços d'interès:

Festes.org

[Represa de la festa](#)

[Facebook Arxiu Fidel fita](#)

